

Hvorfor køre i Rema,

- hvis jeg ikke kan køre i marken?

Finn er landmand, 75 år og gruer for den dag han ikke mere har kræfter til at drive gården. For hans identitet er bundet til arbejdet på gården og i marken. Som for mange andre ældre mænd kan ensomheden blive en realitet for Finn, hvis hans selvforståelse som landmand ikke mere er givet og han må opgive gården. At være social uden at have sin identitet som gårdmand, synes for ham nærmest meningsløst.

Finn skubber døren op til stalden og træder ind i en gang med cementgulv, hvor enkelte halmstrå forgæves prøver at opsuge fugten. Det er mørkt derinde, men til højre kan båsenes jernstænger anes. "Der kan være stød i det, jeg kommer lige om lidt", råber Finn.

Et øjeblik senere slår det gnister i loftet, hvor to ledninger er samlet. Et stort gabende hul i bliktaget minder om en oprullet sardindåse. Flere ledninger hænger som guirlander i store buer under loftet. Det knitrer og slår gnister flere andre steder, hvor den mørke aftenhimmel er synlig og regnen trænger ind.

I den sparsomme belysning, står køerne i deres tykke vinterpels under et nyt halvtag. Det tykke, gule lag af halm lyser op og giver en nærmest hyggelig stemning til de medtagne omgivelser. Køerne, kraftige angus og limousine kvæg, kigger nysgerrigt og gumler deres aftenfoder.

Finn har siden han var 14 år været landmand. Han har alle dage været drevet af sit praktiske arbejde og at være noget for andre mennesker og for dyr. I en alder af 75 år er Finns kræfter svindende og han kan om få år ikke mere magte gården. Han står derfor overfor meget snart at skulle ændre sin identitet og finde en ny mening med livet. Spørgsmålet er, om han har lyst til at stå op om morgenen, tage i Rema og have et socialt liv, hvis han ikke har sit arbejde i marken.

Stormen

Sidste vinter var hård ved gården i Brædstrup. En storm gjorde det af med flere tage på de staldbygninger, der er blevet tilbygget siden 1972, hvor Finn og hans hustru Ellen købte gården. Der er ingen hjælp at hente hos forsikringen, så Finn har nu selv investeret i reparation af tagene. Indtil videre 90.000 kr. og han regner med at det bliver 150.000 kr. inden han er færdig. Udgifterne og arbejdet med at restaurere gården, betyder for Finn, at byrden med at drive gården videre er blevet endnu større end den var i forvejen. Alderens svindende kræfter og gårdens tilstand tærer på ham.

Finn har været landmand i over 60 år, siden 1961, hvor han blev bondekarl efter konfirmationen i 7. klasse. Finn er en af ca. 7500 landmænd med egen gård i Danmark. Heraf er ca. halvdelen over 55 år, ligesom ham. Men han overvejer bolt pistolen. For gården og hans identitet er truet.

Et landmandsliv

Finn arbejdede på forskellige gårde de første år indtil han blev 18 og fik stilling som fodermester. Det var omtrent på det tidspunkt han også mødte Ellen til et bal i en af nabobyerne. Snart fandt de sammen og giftede sig i 1967. De blev begge ansat som fodermestre, så de kunne spare sammen til at købe deres egen gård.

De var et godt team, der både var et par i arbejdslivet og privat. Da de 4 sønner kom til hen ad vejen, tog Ellen mere over i det huslige og stod for mad og børneopdragelse, mens Finn stod for marker og stalden med både grise og køer.

Der var gang i bedriften og Finn gik op i gårdens pligter med liv og sjæl. Der blev bygget ud af flere omgange, så gården til sidst havde staldarealer på ca. 600 m². Måske ikke imponerende i dag, men for 40 år siden en pæn gård, der kunne brødføde en familie.

Da børnene blev større, fik Ellen arbejde på plejehjem og på den lokale kagevirksomhed Kjeldsens i Nr. Snede. Finn passer fortsat gården, men vilkårene for at drive landbrug, er blevet sværere hen ad vejen og afkastet mindre. Ellen holder på fabrikken, men Finn arbejder videre med sit landbrug også selvom næsten alle andre på hans alder er gået på pension.

Finn og Ellen passer fortsat hver deres på gården ind i pensionsalderen. Men hen over årene, næsten umærkeligt kommer ulykken snigende.

Parløb

De muselmalede kaffekopper er allerede sat frem på det lille spisebord.

På væggen bagved hænger en stramaj broderet klokkestreng. Det lille teaktræs skrivebord ved siden af, er næsten dækket af papirer og nedenunder det, ligger flere ringbind. Da Ellen ikke mere kunne gå op ad trapperne til soveværelset, var det her hendes seng blev installeret.

Lige ved siden af, er køkkenet, hvor Ellen tidligere sørgede for maden. I dag står der sikkert mere rod på køkkenbordet end i hendes tid. Men kaffemaskinen er forberedt og allerede fyldt med vand og kaffe, så det er lige til at trykke på knappen. Snart snurrer den og to kager fra Kjeldsens bliver pakket ud og sat frem.

Finn klarer stadig dagligdagen selv om det er blevet vanskeligere med alderen. Et langt arbejdsliv har lært ham disciplin og vedholdenhed, så da vi sidder ved spisebordet og Finn fortæller sin historie, er vores møde forberedt.

Finn og Ellen havde et godt liv sammen. På væggen i udestuen, sidder der stadig mindehjerter fra deres sølv- og gulvbrylluper. I deres fritid gik de til folkedans og tog en gang imellem en tur til Fyn, hvor Ellen havde familie.

Ellers var der ikke ferierejser eller ture til udlandet. Ellen tog et par gange på ferie med søsteren til Tyskland.

”Jeg var for nær til at sælge min ferie. Der var jo ikke andre, der skulle passe mine køer, vel”, siger Finn.

Kun en gang gjorde han en undtagelse.

Da en ven af familien, der stammede fra Færøerne, skulle have børn og kæreste til Danmark, sprang han og Ellen til for at hjælpe med flytningen. Det blev en uforglemmelig tur på tre dage, hvor han fik en oplevelse for livet.

Årene går deres vante gang på gården, der efterhånden som han og Ellen bliver ældre, mindskes til 40 køer og ingen grise og malkekvæg. Men Finn arbejder, på den anden side af pensionsalderen, stadig flere timer end en almindelig arbejdsuge.

Da Ellens helbred viser sig at være svagere end Finns, er det derfor heller ikke til at forudsige. Det ligger nemlig ikke i statistikken. Den viser, at kvinder trods børnefødsler og overgangsalder har et bedre helbred end mænd, hvorfor middellevetiden for kvinder er højere end for mænd.

Mænd har desuden mere brug for en partner end kvinder, viser forskning og enlige mænd dør da også i gennemsnit 7 år tidligere end enlige kvinder. Noget der trækker statistikken i den retning, er et højt antal selvmord. Mere end to tredjedel af alle selvmord i Danmark begås af mænd.

Men hos parret i Brædstrup, er det Ellen, der bliver syg og i løbet af 2018 er der ingen tvivl. Ellen er blevet alvorlig syg med demens.

Hendes sygdom har et hurtigt forløb og Finn mindes hvordan Ellen forandrede sig voldsomt over få år.

Uden Ellen

Finn sidder ved rattet. Han kører sammen med Ellen igennem den juleoplyste by. Brædstrup er pyntet med guirlander, gran og lys.

”Neej, se”, Ellen peger på juletræerne på torvet og smiler. Finn kører videre i langsomt tempo, så hun kan nyde stemningen og de flotte dekorationer. Efter få hundrede meter når de til afkørslen til plejecentret og Finn sætter blinkeren.

Ellens smil stivner, da bilen ruller ned mod plejecentret Klovenhøj. Hun ser på Finn og store tårer løber ned ad hendes kinder. Finn standser bilen. De sidder stille i nogle minutter og græder sammen.

”Det var en hård dag”. Finn husker den dag i december 2018, hvor Ellen flyttede på plejehjem.

Ellen havde selv tidligere arbejdet på plejehjemmet og havde set når beboere flyttede ind. Hun fik møblerne og sit tøj med den dag i december og dermed vidste hun, at hun aldrig mere ville komme hjem igen, fortæller Finn.

4 måneder senere er Ellen gået bort og en ny tilværelse begynder for Finn. Han har nemlig ikke kun mistet sin hustru men også hans arbejdspartner. Den person, der både var hans sociale anker og en stor del af gårdens liv og arbejde.

Først har han nok at gøre i marken med forårssåning. Og snart kommer han med i en mandegruppe, der mødes hver 14. dag.

Forår og sommer er ikke noget problem, for der har Finn nok at lave på gården. Men om vinteren kan det være hårdt at sidde alene foran fjernsynet. Heldigvis har Finn folkedansen og han har flere dansepartnere rundt omkring i lokalområdet, hvor der spilles op til dans.

Mandegruppen

Finn ser frem til udflugterne, foredragene og møderne i mandegruppen i Brædstrup. I regi af ældresagen, røde kors eller andre organisationer er der efterhånden opstået flere grupper, kun for mænd, rundt om i landet. Alene i Horsens kommune findes der 16 mandegrupper, hvor mænd mødes om deres interesser uden kvindelig indblanding.

Generelt er der nemlig en tendens til at særligt ældre mænd er dårlige til det sociale og derfor i fare for at blive ensomme.

For Finn, som for mange andre ældre mænd, handler det om at kunne være aktiv i forbindelse med at være social. Finn vil nemlig helst være social omkring noget, der understøtter hans identitet og selvforståelse som landmand. Noget af det mest interessante i mandeklubben er da også at være sammen med andre på udflugter og til foredrag, der omhandler landmandslivet, fortæller Finn.

Forskning tyder på, at fordelene for mange ældre mænd, op igennem livet lå i at handle for at opnå sikkerhed gennem arbejdet. For mange blev det over tid, derfor også deres identitet og der kunne opstå en tendens til at nedprioritere det sociale og familien. De havde dermed ofte heller ikke fordel af at kigge indad og stille spørgsmål til hvem de er.

Filosof Jacob Jarlskov beskæftiger sig med dette tema til daglig. Han er såkaldt praktisk filosof og har en samtale virksomhed, hvor klienter kan rådføre sig om livets store spørgsmål. Her er klienterne til 80 % mænd.

”De står pludselig et sted og aner ikke hvem de er. Det eneste de er, er det arbejde de fik. Af forskellige årsager kan det være, at de ikke kan blive ved med at identificere sig med det og så må man træne sig til en ny identitet og det er svært”, forklarer han.

”Det sociale og identitet hænger nøje sammen”, fortsætter han. ”Det der holder en mand ude af samfundet, er når han ikke har styr på sin identitet. Man kan føle sig afklædt og mindreværdig og så trækker man sig. Manglende oplevelse af identitet, blokerer for det sociale”.

”Det er noget alment menneskeligt, men idet mænd ikke har brugt tid på sig selv og hvem de er, sidder mænd hyppigere med problemstillingen senere i livet end kvinder” mener Jacob Jarlskov.

Rema

Finn er i øvrigt udadvendt og han går aldrig af vejen for en god snak. Og hvis han ikke har fået besøg i nogle dage, kører han i Rema og handler, hvor han altid møder bekendte han kan vende verdenssituationen med. Fryseren er derfor også fyldt godt op.

”50 pakker smør ligger der nok, men det smager jo også godt sammen med kartofler”, siger Finn med et glimt i øjet.

For Finn er det dermed ikke dét at tage kontakt til andre, der er problemet. Han gruer for den dag han ikke mere kan tage i marken eller i stalden og fodre sine dyr.

Et liv uden gården?

Finn har oplevet to tilbageslag i de senere år, der sender ham i retning af en pensionisttilværelse uden gården og arbejdet i marken. Først gik hans partner og hustru Ellen bort og nu er selve gårdens bygninger for alvor i fare efter stormskaden.

Det truer hans selvforståelse som landmand, der udgør hans sociale identitet.

”Jeg har en boltpistol og så tager jeg ud til ulven og lader ham klare resten. Det er det nemmeste”.

Snakken er kommet til hvad Finn skal tage sig til, når han ikke mere kan drive gården. ”Så har jeg ikke lyst til at være her mere”, siger han.

Der er også andre bekymringer, Finn tumler med. Han ved godt, at han kan risikere at blive gammel, idet det ligger i familien. Alligevel siger han: ”Jeg vil nødtigt ende som Ellen”.

Han er nu allermest bange for at han i fremtiden ikke kan køre ud på marken.

”Jeg skulle jo have revet bygningerne ned og bare ladet stuehuset og maskinhuset stå. For jeg vil jo gerne ud at plove og så”.